

„Ezer-mérföldes utazás egyetlen lépéssel kezdődik”

Beszámoló egy koppenhágai tanulmányútról

Varga Dóra

2013.

(doravar@gmail.com)

„Bonyolultnak tűnik, mégis egyszerű leírni, hogy mi is a Kofoed Skole.

A Kofoed Skole nem hagyományos szegényellátás.

A Kofoed Skole egy iskola, az élet iskolája, olyan, amilyennek a többi iskolának is lenni kéne.”

H.C. Kofoed

*„Terebélyes fa
hajszál-gyökérből fejlődik,
kilenc-emeletes torony
kupac földből emelkedik,
ezer-mérföldes utazás
egyetlen lépéssel kezdődik.”*

Lao Ce: Tao Te King (Weöres Sándor fordítása)

2013 májusában abban a szerencsében részesültem, hogy a BMSZKI által megvalósított Leonardo program jóvoltából egy teljes hónapot tölthettem Koppenhágában, még hozzá egyetlen céllal: hogy minél jobban megismerjem a Kofoed Skole, valamint több helyi hajléktalanellátó szervezet munkáját¹. Nem véletlenül tartom szerencsésnek magam: ritkán adódik az ember életében olyan lehetőség, hogy főállású „felfedezővé” válva, legfontosabb feladata egy izgalmas ország és város, a helyi társadalom, kultúra, az országban elérhető szociális szolgáltatások, és egy 85 éves múltra visszatekintő dán szociális intézmény megismerése legyen, mindezt a legautentikusabb forrásokból: az ott élők, dolgozók, tanulók által közvetlenül elmesélve, és saját élmények által megtapasztalva.

A következőkben egy teljes hónap élményeit próbálom beszámolómba sűríteni: legelőször röviden, a teljesség igénye nélkül szemeztetek a dán társadalommal és szociális rendszerrel kapcsolatos tudnivalók közül, melyek egyébiránt személyes motivációt is meghatározták a célország választásában. Ezután a dán hajléktalanellátás rövid bemutatása következik, majd a második részben ismertetem gyakorlati helyem, a Kofoed Skole történetét és működését. Miután a Kofoed Skolen kívül még három, a hajléktalanellátás különféle területein tevékenykedő szervezetet is alkalmam volt közelebbről megismerni, írásom végén ezek bemutatására is sor kerül.

Beszámolón során törekszem arra, hogy elsősorban gyakorlati szempontból mutassam be a tapasztaltakat, ezért a teljesség igénye nélkül, egy-egy konkrét, és általam alaposabban megismert programra fókuszálva mutatom be tanulmányutam tanulságait, bízva abban, hogy a leírtak hozzájárulhatnak a hazai szociális ellátás fejlesztéséhez, vagy akár kedvet csinálnak hasonló szakmai utakon való részvételhez.

Hogy minél teljesebb képet mutathassak tapasztalataimról, írásomat fotókkal is illusztrálom. Miután az intézményeket látogató ügyfelekről adatvédelmi okok miatt nem készítettem fotókat, beszámolómm elkészítéséhez saját képeim mellett az intézmények saját nyilvános fényképalbumaiból is szemeztettem.

I.

DÁNIA, AZ „ARANY HÁROMSZÖG”

Számomra Dánia a magas szintű demokratikus berendezkedés, a magas szabadságjogok, szólásszabadság, jól szervező civil társadalom miatt különösen vonzó ország. Sokszor hallhatjuk, hogy Dániát a jóléti államok egyik mintapéldájaként emlegetik – az oktatásról, egészségügyről és szociális rendszerről olvasva meg is győződhettem arról, hogy nem véletlenül szolgált rá e kitüntető címre. A fellelhető információk között szemeztetve valóban szembetűnő, hogy oktatáspolitikai, munkaerőpiaci stratégiák területén az egyik legtöbbet hivatkozott példaként emlegetik a dán rendszereket, így jó gyakorlatként sokszor válnak uniós modellek, irányok kiindulópontjává.

Az Unió országai közül Dániában a legmagasabb a közkiadások GDP-hez viszonyított aránya – ennek árnyoldalaként sokszor megemlítik, hogy jóléti szolgáltatásait az állam csak hírhedten magas adók mellett képes nyújtani (bár nem lennének meglepődve, ha hazánkból nézve ezek az adók nem is lennének olyan elképesztően magasak...), 2008 óta pedig más jóléti országokhoz hasonlóan a jóléti kiadások mérséklése érdekében itt is megjelentek a bevándorlást szigorító politikák.

¹ A tanulmányút lehetőségéért, valamint az utazáshoz nyújtott széles körű támogatásért ezúton szeretnék köszönetet mondani a BMSZKI munkatársainak.

A dán rendszert „arany háromszöggént” is emlegeti az irodalom, ahol a bőkezű szociális ellátórendszer rugalmas munkaerőpiacra támaszkodik, melyet aktív munkaerőpiaci politikákkal ér el. A dán modell kiterjesztésével kapcsolatban számtalan bírálat született: az egyik kritikus megközelítés szerint a rendszer túl drága, a gazdaság szereplői számára nem elfogadható. A másik, társadalmi megközelítésénél fogva számomra érdekesebb kritika szerint a skandináv államokon kívül azért nem működhet a modell, mert az alapját képező társadalmi értékrendszer – a szociális transzferekre való tartós támaszkodás, mint életstratégia általános elutasíthatósága – más országokban nem rendelkezik ilyen széles tömegbázissal, így visszaélésekre ad lehetőséget. Utóbbi megközelítést megerősítik saját személyes tapasztalataim: bár a dán munkanélküli ellátás tisztességes életszínvonalat biztosít akár évekre, nem találkoztam olyan munkanélküli emberrel, aki ennek ellenére nem akart volna mielőbb munkába állni, sőt a közcélú munkavégzés lehetőségével is boldogan éltek az általam megkérdezettek.

AZ ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁS HAZÁJA

Fő gyakorlati helyemhez, a Kofoed Skolehoz kapcsolódva érdemes pár mondatot szólni a dán oktatásról: 2006-ban az Unióban a GDP legnagyobb részét (8%) Dánia fordította az oktatásra, emellett az országban magas az egy hallgatóra, tanulóra jutó közkiadások összege is. A magánfinanszírozás aránya más skandináv államokhoz hasonlóan alacsony, mindössze 4 százalékot tesz ki, ugyanakkor az állami finanszírozás civil kezdeményezések számára is elérhető. A tanári pálya elismertsége magas, amihez hozzájárult, hogy 1996 óta más szakmákhoz képest nagyobb ütemben emelték a kezdő tanári fizetéseket (bár éppen megérkezésemtől kezdve ért véget az országos pedagógussztrájk, amit az óraszámok központi megemlése miatt szerveztek).

Dániában nagy hagyománya van az élethosszig tartó tanulásnak, a felnőttek képzését támogató uniós programot is a XIX. században élt dán gondolkodóról, Grundtvig-ről nevezték el. Grundtvig érdeme a dán népfőiskolák rendszerének megalapítása: ezek a másfél évszázada működő felnőttképzési intézmények folyamatos tanulást, fejlődést kínálnak bárkinek, szinte bármilyen területen: hagyományos tantárgyak mellett oktatnak itt többek között nyelveket, írást, művészeti ágakat, sportot, spirituális tanokat. A népfőiskolák fő célja maga a tanulás, fejlődés, mint örömforrás megtapasztalása, ennek megfelelően nincs számonkérés és vizsga sem. (Az élethosszig tartó tanulás társadalmi értékrendbe való beágyazottságát magam is megtapasztaltam gyakorlati helyemen.)

A DÁN MUNKAERŐPIAC

A hajléktalanságból kivezető utak keresése, így a Kofoed Skole fő célkitűzése kapcsán fontos részletesebben beszélnünk a dán munkaerőpiaci helyzetről, valamint a munkavállalást érintő főbb körülményekről. Mint fentebb már volt szó róla, a magas szintű jóléti ellátások csak alacsony munkanélküliség mellett tarthatók fent: az ország az egyik legmagasabb foglalkoztatási mutatóval rendelkezik az EU államain belül.

Munkához jutásban egyrészt az állami Dán Foglalkoztatási Szolgálat segít, mely becslések szerint az állások 20%-nak betöltéséhez járul hozzá munkaközvetítő tevékenységével, ezen felül sok magánközvetítő ügynökség is működik. Amennyiben forrás jut rá, közmunka-program is működik: a hazaitól eltérően erről is pozitív tapasztalatokat szerezhettem, ugyanis a közmunka valóban munkatapasztalat-szerzési lehetőségként épül a rendszerbe – a Kofoed Skoleban például egy éppen munkanélküli pedagógus boldogan számolt be nekem arról, hogy milyen öröm számára, hogy heti 20 órát az intézményben tölthet közmunkásként, és reméli, hogy az itt megszerzett gyakorlatot kamatoztathatja későbbi karrierjében.

A munkaerőpiacot a kollektív szerződések által szabályozott önirányítás jellemzi, az állam ritkán avatkozik bele a munkaerőpiac ügyeibe. Nincsen tehát általános érvényű munkaügyi szabályozás, a munkaerő-piaci politika leginkább a munkaadói- és munkavállalói érdekképviseltek

között létrejött kollektív szerződésekre épül. Ez a konszenzusokra épülő rendszer a magas, 80 %-os szakszervezeti tagság fényében érthető meg igazán. A dán munkaerőpiacon nem létezik munkaidő-szabályozásra vonatkozó törvényi előírás sem, a munkaidőt is a kollektív szerződésben rögzítik a partnerek. Dániában a heti munkaórák száma általában 37 óra, a napi munkaidőre nem létezik jogszabály. Nincsen törvényes minimálbér, amely az egész munkaerőpiacot átfogná, hanem a kollektív szerződések egyes szektoronként tartalmazzák a központi minimálbért, ami folyamatosan nő az egyes vállalatok megállapodásai szerint.

A gyermekek születéséhez és ellátásához kapcsolódó szabadságok a hazainál jóval szűkebbek, a nők foglalkoztatási aránya ennek megfelelően magas. Ezzel összefüggésben viszonylag magas a részmunkaidős állások száma, és egyre több munkakörben terjed el a rugalmas munkaidő, az otthoni és távmunka végzése.

A nyugdíjkorhatár 65 év, de a fiatalok munkához jutását elősegítendő 60 éves kortól támogatásra jogosultak a munkát nem vállaló állampolgárok. A fiatal munkanélküliek számának növekedése Dániában is megfigyelhető, tanulmányutam során sokszor találkoztam azzal a nézettel, miszerint a 2008-tól kezdődő válság legnagyobb vesztesei a fiatalok, melyet az állami ellátások szűkülése is tetézt: a pályakezdő munkanélküliek ellátását pár évvel ezelőtt a korábbi felére csökkentették, a hajléktalanokkal foglalkozó munkatársak többek között erre vezetik vissza a fiatal hajléktalanok számának drámai növekedését (erről a későbbiekben még lesz szó).

AZ EGYENLŐSÉG ÉS A BOLDOGSÁG KÉT ARCA

Az egyenlőséget társadalmi alapértékké emelő skandináv országokról olvasva találkoztam a „Jante törvénye” fogalmával, a norvég és dán társadalom kimondatlan szabályával (*Janteloven*). A hagyományos kultúrában erősen élő, kimondatlan, a társas viszonyokra érvényes szabályokat Aksel Sandemose norvég író foglalta össze egy 1933-as regényében. Csak néhányat kiragadva a szabályok közül: *„Ne gondold, hogy különleges vagy. Ne hidd, hogy többet tudsz nálunk. Ne gondold, hogy jó vagy valamire.”* – szembesülhetünk az egyenlőségre épülő viszonyok árnyoldalával. Érdekes belegondolni, hogy e farkastörvényeknek tűnő szabályok azonos értékeken alapulnak az összetartó társadalom, a szolidaritás eszményével. Ugyan e szabályok sokat oldódtak az elmúlt évtizedek folyamán, de tapasztalataim szerint sok hétköznapi dologban tetten érhetők: a dán emberek életformája vagyoni helyzetétől függetlenül hasonló, nem szokás drága autóval, házzal, vagy más külsőségekkel kitűnni, a közös érték inkább a konformizmus, mint a kiemelkedés.

A tanulmányútra készülve számomra külön öröm volt, hogy az egyes országok „boldogságindexét” vizsgáló 2012-es World Happiness Report szerint a világ legboldogabb országába látogathatok – rögtön hozzá is teszem, hogy szerencsére tavasz idején, májusban. A legboldogabb ország kapcsán ugyanis nem feledkezhetünk meg a skandináv országokban kiemelkedően magas öngyilkossági rátáról (karöltve a depressziós, addiktív betegek magas arányával), melynek – talán nem elsődleges, de kétségkívül kézenfekvő – oka lehet a napsütéses órák elszomorítóan alacsony száma. Talán a hosszú és sötét telekkel vívott harcban született egy érdekes kifejezés, a *hygge*, mely amellet, hogy az általam megtanult első dán szó volt, egy lefordíthatatlan fordulat mindarra, ami jó és lelket melengető. A *hygge* annyira része a dán népléleknek, hogy egy jó ételtől kezdve egy hangulatos, vidám együttlétet a kandalló mellett egyaránt ezzel a sajátos kifejezéssel illetnek.

Az egyéni szabadságjogokat, önrendelkezést tiszteletben tartó társadalmi viszonyok kapcsán érdemes még megemlíteni a LGBT jogokat, melyek kivívásában Dánia az élen jár: 1989-ben elsőként tette lehetővé, hogy meleg párok civil házasságot (ún. regisztrált partnerkapcsolat) kössenek, amely a házassággal azonos jogokat biztosít az azonos nemű pároknak. Az elfogadás nem csupán a közigazgatás szintjén létezik: saját magam is tapasztaltam, hogy a dánok feszélyezettség nélkül hozzák szóba azonos nemű partnerüket hétköznapi beszélgetésekben, akár ismeretlenek előtt.

HAJLÉKTALANSÁG DÁNIÁBAN: EGY KUTATÁS EREDMÉNYEI ÉS KÖVETKEZMÉNYEI

Tanulmányutam során a dán hajléktalanellátó intézmények rendszeréről teljes képet nem tudtam alkotni, ugyanis gyakorlati helyem nem kifejezetten hajléktalan emberekkel foglalkozó intézmény volt. A hajléktalanellátó rendszert ezért részben egy, a Leonardo programon belül született korábbi beszámolóra támaszkodva mutatom be², illetve a kevés angol nyelven fellelhető információs anyagból merítkezek.

Dániában az 1998-as szociális reformig a hajléktalanellátás a hazaihoz hasonlóan nagy, sok férőhelyet fenntartó, az intézményes elhelyezésre épülő rendszer volt. Fordulatot a szociális reform és a 2007-es közigazgatási reform jelentett, melynek eredményeképpen *az önkormányzatokra a korábbinál nagyobb felelősség hárult a hajléktalan emberek ellátásában, az ellátás szintjén pedig megkezdődött a kitagolás*: a nagy intézményeket elkezdték felváltani a kisebb ellátóegységek és lakások. Fontos kiemelni, hogy *a szociális törvény megkülönbözteti azokat az embereket, akiknek teljes ellátásra, így hosszú távú elhelyezésre van szükségük, azoktól, akik csak életük egy szeletében igényelnek segítséget, így ideiglenes lakhatási lehetőséget kell számukra biztosítani*. Számos nyugat-európai országhoz hasonlóan ingyenesen csak az egészen alacsony küszöbbel működő ellátások (pl. hálótérmi éjszakai szállás) vehetők igénybe, a szállások többsége egyágyas, és komfortfokozattól függő díjazásért cserébe nyújt elhelyezést.

A dán szociális minisztérium (Ministry of Social Affairs) először 2007-ben kezdeményezte a hajléktalan emberek pontos számának vizsgálatát, melyet a Danish National Centre for Social Research (SFI) végzett el, eredményeit pedig *Homelessness in Denmark. National Survey* (Hjemløshed i Danmark. National kortlægning) című tanulmányukban publikálták³. A vizsgálatot 2009-ben és 2011-ben ugyanazon a héten megismételték, minden felméréskor közel azonos, 5.000 fő körüli hajléktalan-populációt találtak. A következőkben az angol nyelven hozzáférhető jelentésekből, összefoglalókból szemezgetek az adatok közül – mivel angol nyelven elsősorban a 2007-es kutatás eredményei érhetők el, elsősorban ezekre szorítkozom, ahol pedig módomban állt 2009-es vagy 2011-es adatokat használni, azt külön jelzem.

Az adatfelvétel keretében minden második év hatodik hetében a hajléktalanokkal foglalkozó szervezeteket kérdőívek felvételére kérték, melyet minden, általuk elért hajléktalan emberrel fel kellett venniük (hasonló kutatási módszert használják Svédországban és Norvégiában is). A kutatás által használt hajléktalan-definícióhoz a Feantsa által ajánlott, a lakhatási helyzet alapján meghatározott ETHOS kategóriákból indultak ki, de a vizsgálat nem terjedt ki az ETHOS definíciók alapján tágabban értelmezett hajléktalanságnak tekinthető egyes csoportokra, így a menekültszállásokon lakókra, az extrém zsúfoltságban élőkre, a női krízisszállást igénybe vevőkre, valamint kilakoltatás vagy erőszak veszélyében élőkre.

Érdekesség, hogy a kutatásba bevont hajléktalan emberek mentális problémáinak beazonosítását a felmérést végző szociális munkások végezték, azaz az ő megítélésükre volt bízva, hogy hány hajléktalan embert regisztrálnak pszichiátriai betegként. A kutatás kiemeli, hogy a felmérés éppen olyanokra irányul, akik bizalmatlanok más ellátórendszerekkel szemben, így sokan egyáltalán nem rendelkeznek orvosi diagnózissal, ugyanakkor nyilvánvaló, hogy hatékony támogatásuk nem lehetséges a pszichiátriai problémák azonosítása nélkül.

² Boros Györgyi beszámolója, 2011.

³ The Homelessness Strategy in Denmark, Finn Kenneth Hansen - *European Journal of Homelessness* _ Volume 4, December 2010

http://www.socca.fi/files/3215/L.Benjaminson_Experiences_from_the_danish_homelessness_strategy_%282%29.pdf

A kutatás alapján 2007 hatodik hetében legalább 5.253 hajléktalan ember élt az országban. A kutatás alapján a hajléktalan emberek legfontosabb jellemzői:

Alvási szokások: a megkérdezettek 11%-a aludt közterületen, 43%-a hajléktalanszálláson, 20% pedig szívésségi lakáshasználó volt (utóbbi adat alábecsült, miután sok szívésségi lakáshasználónak nincs kapcsolata az ellátással).

Tartózkodási hely: hasonlóan más skandináv országokhoz, az 5.253 fő 60%-a (2009-ben 50%) a fővárosban vagy környékén élt. A főváros közigazgatási területén 1000 lakosra 3,8 fedél nélküli jutott.

Életkor: kiemelkedő, 25% a 30 év alatti fiatalok aránya, mely folyamatosan növekszik a hajléktalan népességen belül. A jelentés kiemeli, hogy a fiatal hajléktalanok többségének semmiféle kapcsolata nincs a munkaerőpiaccal.

Hajléktalanságban eltöltött idő: 30% (2009-ben 25%) tartósan, azaz két vagy több éve volt hajléktalan.

Mentális betegségek, szenvedélybetegségek: a felmért emberek 30%-nak volt pszichiátriai problémája, közülük 36% közterületen aludt. A szenvedélybetegek aránya 69%-os volt: 45% alkohol, 33% könnyű drog, 25% kemény drog problémákkal küzdött, 13% volt gyógyszerfüggő.

Hajléktalanná válás okai: a hajléktalanná váláshoz vezető okként a megkérdezettek 22%-a jelölt meg mentális betegségeket, 31%-a drogfüggőséget, 33%-a alkoholfüggőséget, 6%-a börtönből való szabadulást, 9%-a feltételesen szabadlábra helyezést. 16% kilakoltatással, 11% (főként fiatal vagy menekült, emigráns emberek) a helyi lakhatás lehetőségének hiányával magyarázták hajléktalanná válásukat, 15% pedig azzal, hogy el kellett jönniük a családból vagy barátoktól. Azok közül, akik hajléktalanságuk okaként mentális vagy addiktológiai problémákat is megjelöltek, csupán 50 % vett igénybe ez irányú segítséget (2009-es adat).

Az elmúlt évek számai a Feantsa legutóbbi, *On the Way Home* című, 2012-es jelentéséből ismerhetők meg: bár 2009-ben a 2007-es adatoknál néhány száz fővel kevesebbet mértek, a 2011-es adatok újra megközelítik a négy évvel korábbi eredményeket. Ezzel együtt biztató tendencia lehet, hogy 2011-ben a két évvel korábbihoz képest 16 %-al csökkent a közterületen alvók száma (legutóbb 426 fő), illetve, hogy a szálláshasználat gyakorisága és átlagos hossza is növekedett az elmúlt években. A különösen sérülékeny csoportok (családok, nők, fiatalok) közül a fiatalok (18-24 évesek) száma és aránya mutat növekvő tendenciát – erre a későbbiekben, az általam megismert szolgáltatásoknál még kitérek.

A dán kormány fenti kutatási eredményekre adott reakciója hazánkból nézve irigylésre méltó: *miután a 2007-es és 2009-es évek kutatási eredményei alapján számottevő javulás nem mutatkozott a hajléktalan emberek számában, a dán kormány stratégiát dolgozott ki a hajléktalanság visszaszorítására.* A stratégia – más uniós országokhoz hasonlóan – arra az alapvetésre épül, miszerint a tömeges hajléktalanság elfogadhatatlan, ezen túl a következő 4 konkrét célt tűzi ki:

I. Senkinek ne kelljen utcán aludni;

II. Fiatal hajléktalanoknak ne kelljen szállókat igénybe venni;

III. Senkinek ne kelljen 120 napnál tovább maradni hajléktalanszállókon – lehetőséget kell adni a továbblépésre azoknak, akik képesek önálló életvitelt folytatni;

IV. Jobb lakóköörülményeket kell teremteni a szabadulóknak és a bentlakásos intézményekből kilépőknek.

A stratégia megalkotásával egyidejűleg a minisztérium 500 millió dán koronát (közel 20 milliárd forint, 65 millió euró) irányzott elő 1000 otthon megteremtésére hajléktalan emberek részére 2009 és 2012 között. A forrásra az önkormányzatok egy elkülönített pénzalapból pályázhattak. Fontos kiemelni, hogy a stratégia által kitűzött célokhoz az eszközök széles skáláját rendeli, melyek közül az önkormányzatok saját belátásuk alapján választhatnak – *a dán hajléktalanellátó stratégia így*

nemcsak akcióterv és pénzalap, hanem szakmai eszközök hatékonyságának mérésére, fejlesztésére is alkalmas program, melyet folyamatos kutatás is kísér. A stratégia eredményeinek értékelésére 2013 végétől kerül sor.

Utcán alvó Koppenhágában (a Projekt Udenfor kampányfotója)

A fentiek hazánkból nézve valóban irigylésre méltónak tűnhetnek, azonban a hajléktalan emberekkel foglalkozó szociális szakemberek nem nyilatkoztak túl pozitívan az elmúlt évekről: van, aki szerint a kormány és a kutatóközpont elméleti megközelítése nem tükrözi a valóságot sem a tényekben, sem a kitűzött célokban, emiatt nem érzékelhető a stratégia eredményessége. Más szerint a stratégia végrehajtásába elsősorban a plusz források miatt kapcsolódtak be az önkormányzatok, szolgáltatásaikat kevésbé fejlesztették. Mindezen vélemények hazánkból is ismerősek lehetnek, azonban számomra úgy tűnt, hogy a szolgáltatóknál dolgozók ezzel együtt sem érzik magukat eszköztelennek: a fiatal hajléktalanok drámai növekedésére válaszul például a Kofoed Skole nappali intézménye saját szakmai elképzelései szerint alakította át szolgáltatásait, és éppen ottlétemkor várták a program első eredményeit (erről a későbbiekben még lesz szó).

II.

Beszámolóm második részében azokat az intézményeket mutatom be, melyekben tapasztalatokat gyűjthettem: legelőször fő gyakorlati helyemről, a Kofoed Skole tevékenységéről számolok be, majd rátérek három, hajléktalan emberekkel foglalkozó koppenhágai szervezetre, melyek munkájába ugyan csak rövid ideig volt lehetőségem betekinteni, ám izgalmas, sokszínű tevékenységüket érdemesnek látom hosszabban bemutatni.

A KOFOED SKOLE ÁLTALÁNOS BEMUTATÁSA

A Kofoed Skole egy 85 éves múltra visszatekintő képző, fejlesztő, aktivizáló intézmény Koppenhágában. Célcsoportja nem szigorúan kötött, bejöhet bárki, akinek a szolgáltatások lendíthetnek az életén: elsősorban munka nélkül lévő, alacsony képzettségű, tartósan beteg,

hajléktalan, mentális vagy addiktológiai problémákkal küzdő emberek, illetve helyüket kereső bevándorlók látogatják az intézményt.

Az iskola bejárata egykor és most

Az intézmény „social multicenter”-ként definiálja magát: sokszintű, alapszolgáltatásoktól az intenzív fejlesztő, oktató tevékenységig terjedő, nyitott intézmény. *Az iskola legfontosabb alapvetése, hogy a szociális segítséget igénylő embereket oktatással is támogatni kell – ezért bár alacsony küszöbű szolgáltatásaik is vannak, ezeket is úgy építik fel, hogy a krízis-jellegű tárgyi segítség minden esetben foglaljon magába fejlesztő célokat is.*

Az iskola rengeteg szolgáltatást nyújt, melyek alapos megismerése több hónapot vett volna igénybe: egyrészt iskolarendszerű oktatást, másrészt gyakorlati, piaci szakmát nyújtó képzéseket, harmadrészt szociális szolgáltatásokat a társadalom periferiáján élőknek. Az intézmény méretét mutatja, hogy az iskolába naponta 400-600 látogató jár, a munkatársak létszáma pedig eléri a 150-et.

Az iskola célja röviden: képessé tenni az ügyfeleket visszatérni a munkaerőpiacra – bár tapasztalataim szerint sok olyan, főként rokkantnyugdíjas visszatérő ügyfele is van az iskolának, akiknél ez mégsem célkitűzés. Az iskola tevékenységében az oktatás mellett azonos hangsúlyt kap a lelki fejlődés segítése, így az önbecsülés- és önbizalom-építő, életminőséget javító szolgáltatások, hogy az ügyfelek képesek legyenek önállóan, környezetükbe integrálva élni.

Munka és szórakozás: a tanulás mellett egyenlő fontosságú a közösséghez tartozás és az élet örömeire való nyitottság

Az utóbbi, elméletben és gyakorlatban is intenzíven hangsúlyozott célkitűzéshez kötődik egy visszatérő személyes élményem: akár munkatársakkal, akár ügyfelekkel, vagy éppen civil önkéntesekkel beszélgettem a kérdésről, mindenki azon a véleményen volt, hogy az utcán élő emberek súlyosan sérültek az emberi kapcsolatok, önbecsülés tekintetében, és evidens, hogy sokszor emiatt képtelenek önálló lakhatásukat megtartani.

Visszatérve a Kofoed Skole-ra, az intézmény tevékenysége a gyakorlatban két fő irányt követ: *egyrészt speciális segítséget nyújtanak a leggyengébb, legrászorultabb ügyfeleknek, másrészt célzott munkaerőpiaci képzést és oktatást szerveznek számtalan, a munkaerőpiacon jól hasznosítható szakma terén.* Az iskola fő épülete egy több kis épületet is magában foglaló udvaron helyezkedik el, Koppenhága külsőbb, de a centrumtól nem messze eső területén. A folyamatos képzések a teljesség igénye nélkül: autószerelő, szakács, takarító, karbantartó, számítógépes grafikus, ezek mellett további kompetenciafejlesztő kurzusok, mint például angol, dán és spanyol nyelv tanítása, illetve különböző készségfejlesztő foglalkozások (festés, varrás, mozgás, zene) érhetők el. Mindezekhez nagyon jól felszerelt helyiségek, és szakképzett oktatói gárda állnak rendelkezésre. Az intézményt naponta kb. 400 ember látogatja.

Az iskola a maga 85 éves (és állandó változásban lévő) hagyományaival és értékrendszerével kicsit kuriózum talán Dániában is. Sajátos például már az is, hogy az intézményt iskolának, az ide járókat pedig nem ügyfélnek vagy támogatottnak, hanem tanulónak (student) hívják. E „civil” társadalomból kölcsönzött kifejezés használatának célja a stigmatizáció kerülése, az egyenrangú kapcsolat hangsúlyozása már az első pillanattól fogva – bevallom, számomra kicsit nehéz volt megszokni ezt az elnevezést például egy örök-hippi és marihuána-függő, leginkább a napi egy ebédért idelátogató ötvenes férfi esetében. *A meggondolás mögött az áll, hogy a szociális ellátások területén általánosan használt kifejezések (segítő-ügyfél) sokkal inkább egy „adok-kapok” típusú viszonyulást tükröznek, ahol a szolgáltatásban részesülő inkább a segítő kapcsolat tárgya, mint aktív részese. Az iskola szokásostól eltérő szemlélete nem csupán az elnevezésekről szól: az intézmény működésének gyakorlati alapelve, hogy amennyire lehet, a működtetéssel járó feladatokat maguk az ide járó tanulók végzik.* A tanulók harmada önkéntesként részt vesz valamelyik feladatban a portaszolgáltatástól kezdve a takarításig, karbantartásig, konyhai munkákig, így szinte „társtulajdonosai” lesznek az intézménynek. Ez szépen látszik is az épületen és berendezéseken, az igényes és komfortos belső terek nagyon rendezettek és tiszták.

„Open” és krízis-jellegű szolgáltatások

Mivel tanulmányutam célja elsősorban a hazai hajléktalanellátó-rendszerbe átültethető gyakorlatokról való tapasztalatszerzés volt, az iskola egészének általános megismerése mellett időm túlnyomó részét az intézmény első lépcsőfokának számító szolgáltatások között töltöttem. Ezek egyrészt a nagy iskolakomplexum területén, másrészt a belvárosban található – utóbbi „drop-in center” jelleggel működik évek óta, de éppen most átalakítás után, és újranyitás előtt van, ezért ugyan ellátogattam az intézménybe, de a valós működésről nem tudtam konkrét tapasztalatokat szerezni. Ezért most elsősorban az iskola területén működő szolgáltatásokról lesz szó.

Az alacsony küszöbű szolgáltatások a következők: production workshop („termelőműhely”), recycling (más néven open, vagy DIY) workshop, grönlandi emberek nappali centruma, ruha és bútorraktár, étterem, illetve a fizikai megjelenés javítása, tanácsadás tartozik ide.

Néhány szó a fenti, „open”, illetve „emergency” típusú szolgáltatások szakmai hátteréről: *a betérők életében közös élmény a hiány-állapot – munka, lakhatás, vagy család nélkül élnek, ezért az iskola megfogalmazásában a nyitott szolgáltatások otthont, családot, illetve elfoglaltságot teremtenek.* A szolgáltatásokban elérhető tárgyi segítség mellett az intézmény szakmai programja mindig hangsúlyozza ezek pszichés oldalát is: a kríziskezelésbe ugyanúgy beletartozik a támogató légkör, befogadó közösségi élmények, tisztelet és megbecsülés, mint a fizikai állapot javítása – azt képviselik, hogy megfelelő szociális háló nélkül az ember egyéb problémái sem oldhatók meg. A

tudatos közösségfejlesztés minden szolgáltatásnak része, célja az egyén kapcsolatokat építő és azokat megtartó készségeinek fejlesztése.

Production workshop, azaz „termelőműhely”

Szakmai gyakorlatom jelentős részét ebben a műhelyben töltöttem, és fontosnak az tartom itt folyó tevékenység részletes leírását, mert szükséges és megvalósítható lenne a hazai ellátásban is.

A műhely ugyan egy apró egysége a Kofoed Skole-nak, de működése magában hordozza az egész iskola alapvetéseit. Az intézmény alapfilozófiája, hogy senki nem jogosult „ingyenébédre”. A dolgozók beszámolója szerint, amikor egy új látogató megkérdezi, hogy van-e számára étel, a következő választ adják: *„Szerencsés vagy, a legjobb helyre kerültél – egy mini-társadalomba, ahol teljes a foglalkoztatottság.”* Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy bárkinek lehetősége van beülni a termelőműhelybe, ahol egy órányi munkával éppen annyit kereshet, amennyi az iskola belső éttermében elég egy (tápláló és kiadós) ebédre (a rendszer kialakításakor azt tartották szem előtt, hogy a nyílt munkaerőpiacon egy normál fizetéssel szintén egy órányi munkával lehet megkeresni egy ebéd árát). A szolgáltatást igénybe vevőnek a rendszer az első pillanattól kezdve azt az érzést adja, hogy megdolgozott azért, amit kapott – mint bárki más a társadalomban. Az intézmény filozófiája hosszú szakmai fejlődés útján, a klasszikus karitatív, illetve jóléti megközelítés ellentételezéseként alakult: *károsnak tartják az önbecsülésre, ha az ember annál több segítséget kap, minél nyomorúságosabb állapotban van (vagy annak látszik). A hangsúlyt a segítő kapcsolat elején a gyengeségek, múltbéli hibák helyett kifejezetten a betérők erőforrásaira fektetik, az egyenrangú kapcsolatot képviselik azzal, hogy mernek elvárásokat támasztani az ügyfelekkel szemben.*

Érdekes a fenti megközelítés kialakulásának története: a nyolcvanas években, köszönhetően az alacsony küszöbű és feltételek nélküli működésnek, nagyon magassá vált az alkoholizálás, ezzel együtt az erőszak, vandalizmus előfordulása az iskolában és környékén – akkoriban csak „Koppenhága legnagyobb kocsmája és kerthelyisége” néven emlegették az intézményt. Az emiatt távol maradó ügyfelek miatt (is) szükséges volt változtatni a struktúrán, és visszanyúlni az eredeti Kofoed-szemlélethez – „segítség az önsegítéshez” – mint pedagógiai modellhez. *Az iskola a mindennapi munkát, mint értelmes és eredményt produkáló tevékenységet ugyanolyan alapvető emberi szükségletnek tekint, mint a fizikai szükségleteket.* Azt, hogy létrehozni valamit értelmet és célt ad az életnek, a műhelyben dolgozók mind megerősítették, amikor a motivációjukról kérdeztem őket (a nagyon egyszerű fizikai munka még azok számára is értelmes tevékenységnek számít, akinek magasabb iskolai végzettsége van, és emellett tanulni is jár az intézménybe).

A végzendő munkáról: egyszerű összeszerelési, összeillesztési munkákról van szó: tiplik csomagolása, dobozolása, vagy például az általam is alaposan kitanult zászlóragasztás. Fontos, hogy a munkát bárki el tudja végezni – nagyon jó volt látni például egy fizikailag és szellemileg is erősen leépült, hajléktalan-kínézetű idősebb férfit, amint odaülve egy asztalhoz a maga nehézkes módján és lassú tempójában ugyanúgy végzi a munkát, mint bárki más (beleértve az itt dolgozókat és vezetőket is). A munka minősége számít, ezt a rutinosabb dolgozók folyamatosan ellenőrzik, és szólnak ha korrigálni kell egy darabot. Ami nem számít, az a gyorsaság és teljesítmény – a lényeg a munkában való részvétel.

Mindennapi munka a műhelyben: az egyszerű feladatok végzése közben szoros kapcsolatok születnek

Az első óra munkával ebédjegyet, a következő órákkal 9-9 „Kofoed-dollárt” lehet keresni, ami az iskola keretein belül költhető el például fürdésre, mosásra, fodrászra – hasonló arányokban, mint az iskolán kívüli világban. Aki 3 óránál többet dolgozik, az sem kap többet, mint a 3 órányi munka ára, annak érdekében, hogy ez a fajta munka ne váljon hosszú távú megélhetési móddá. Az itt dolgozók hangsúlyozzák, hogy pénzkereseti szempontból krízis-jellegű megoldásról van szó, és nem akarják, hogy bárki hosszú távú munkalehetőséget találjon itt – amellet persze, hogy sokan (elsősorban rokkantnyugdíjasok, akik a nyílt munkaerőpiacon nem tudnak elhelyezkedni) akár évek óta járnak ide.

A Kofoed-dollár korábban igazi pénzerme volt (ma már csak papíron igazolják), a dollár-rendszer lényege a faliújságon olvasható. Mellette az 1 órányi munkával megkereshető ebéd.

A műhely kora reggel, fél 7-kor nyit – a többi szolgáltatáshoz képest hajnali kezdés azokhoz van igazítva, akik e lehetőség híján utcán lennének, vagy kevésbé produktív tevékenységekbe (pl. alkoholizálás) kezdenének. Bejelentkezni nem kell, a rendszeres résztvevők mellett sok ügyfél van, akik periodikusan látogatják az egységet. Ez a megrendelések teljesítésének nem mindig kedvez – egyik nap például a megrendelésekért felelős munkatársnak segítettem a bonyolultabb feladatnak számító (grönlandi) zászlók ragasztásában, és igencsak kellett kapkodnunk a határidő miatt. A megrendelések egy része külső, mások belső, a Kofoed Skole egyéb egységei részére készülnek.

A munkavégzés mellett nagyon sokat jelent az itt dolgozó tanulóknak a műhely, mint közösségi tér. A munka két emeleten zajlik, és elvileg ugyan nincs különbség a szintek között, viszont lent nagyobb a szociális élet, szinte állandó a beszélgetés, nagy nevetésekkel, fent pedig inkább

elmélyülten, csendben dolgoznak. Úgy tűnik, mindenki megtalálja azt a közeget, melyben jól érzi magát: a földszinten néhány hangadótól és a rádiótól hangos a terem, miközben sok olyan pszichés betegséggel élő ügyfél is itt talál magának helyet, akik csak nagyon ritkán szólnak meg. *Számomra már az első itt töltött napon szinte tapintható volt a közösség megtartó, fejlesztő ereje: sok tanulóval volt alkalmam beszélgetni, mindannyian kiemelték, hogy a befogadó közeg, a kapcsolatok miatt is szeretnek ide járni.* Sok mentális betegséggel élő ember látogatja akár naponta azért a műhelyt, hogy legyen miért felkelni, hogy közösségben legyen – miközben az ő rokkantnyugdíjuk elég magas ahhoz, hogy minden szükségletet fedezzenek belőle.

A műhely hangulata tehát nagyon oldott és kötetlen, állandó a ki-be járkálás, a munka megszakítható szünetekkel – valóban egy alacsony küszöbű munkahelyről van szó. A ledolgozott munkaidőt nem ellenőrzik pontosan, bízunk abban, hogy aki jelen van, az azt jelenti, hogy kiveszi a részét a munkából is. Ahogy alkalmam volt látni, ez így is van: aki inkább a közösség miatt jön, az is leül az asztalhoz, és a társalgás közben természetes, hogy részt vesz a munkában is.

A műhelynek jelenleg 2 alkalmazottja van: a vezető, illetve helyettese, aki a megrendeléseket szerzi és szervezi. Mellettük 1 állandó munkatárs van jelen, egy közhasznú munkán lévő fiatalember, aki várhatóan júniustól alkalmazott lesz. A műhely működése ezek mellett viszont csak úgy biztosítható, hogy az itt dolgozó tanulók egy része önkéntesként foglalkozik a munka megszervezésével, koordinálásával, ellenőrzésével. Számomra az itt töltött napok alapján úgy tűnik, hogy a műhely szinte önállóan működik, nem szükséges a fizetett munkatársak jelenléte az eredményességhez.

Recycling (open, vagy DIY) workshop

Az előbbinél kötetlenebb kis műhelyről van szó, ahol szintén sok időt töltöttem. Kifejezetten kreatív, sőt művészi tevékenységekre létrehozott műhely, ami nagyon népszerű azok között is, akik az iskola képzéseiben vesznek részt, és nap közben akad egy-két szabad órájuk, amit tevékenyen szeretnének eltölteni. A műhelybe elsősorban nők járnak, ettől sajátosan meleg, befogadó légköre van: amolyan modern „fonó”, ahol a tevékenység közben szabad, a női csoportokra jellemző, személyes témákat érintő társalgás folyik. *Az iskola évekkal ezelőtt felismerte azt a szükségletet, hogy az ide járó nőknek szükségük van saját, „női atmoszférájú” helyre, ahol egyrészt teret engedhetnek alkotó, kreatív énjüknek, másrészt egymás számára szoros befogadó közeget teremthetnek.* Bár az is szóba került, hogy ez a közeg alkalmasint nehezen engedi az egyént továbblépni, mégis kiemelt fontossága van az ide járó, főként mentális beteg, erőszakot elszenvedett, illetve menekült asszonyok számára, akik életében az izoláció első számú probléma. A műhelybe egyébként férfiak is járhatnak, én eddig két olyan rendszeres látogató férfival találkoztam, akik szívesen járnak ebbe a közösségbe. A műhely befogadó közegét jelzi, hogy én már a második napon kaptam kézműves ajándékot egy olyan asszonytól, aki egy szót sem beszél angolul, és addig csak néhány szívélyes mosolyt váltottunk.

Használt ruhákból készített lakástextíliák, és a nyári vásár vidám pillanatai

A műhely nagyon jól felszerelt, és bármilyen „hobbi” tevékenységet lehet itt végezni. A legnépszerűbb a varrás, kötés, horgolás, a szomszédban működő ruharaktár és adomány-alapanyagok felhasználásával. A műhelyt egy kézimunkában járatos, barátságos, ugyanakkor határozott női munkatárs vezeti, akinek az irányítása alatt elkészült darabok egy részét az iskola értékesíteni is tudja az évente kétszer megszervezett vásárok alkalmával. Számomra külön érték a recycling-szemlélet: a műhelyben alkalmazott technikák elsősorban az újrahasznosítás köré épülnek, és piacra is vihetők, így szépen összekapcsolódik a társadalmi integráció és a fenntartható fejlődés eszméje.

Szociális munka a Kofoed Skole-ban

Az intézmény stábja nem kifejezetten szociális végzettségű munkatársakból áll, és kevés (jelenleg 4) szociális munkás munkakörben dolgozó van. Feladataik röviden:

- új ügyfelekkel első interjú készítése, az ügyfél lehetőségeinek és terveinek felmérése, ez alapján továbbírányítás az iskola szolgáltatásai felé;
- intenzív esetkezelő munka elsősorban a helyi munkaügyi centrum által az iskolába irányított, valamint a munkaerőpiacra való visszatérést megcélzó ügyfelekkel (kapacitás esetén az iskolát látogató pl. rokkantnyugdíjas ügyfelekkel is);
- folyamatos kapcsolattartás az intézmény más részlegeinek dolgozóival;
- kapcsolattartás más intézményekkel;
- a Kofoed Skole fenntartásában működő két hajléktalanszállásra jelentkező ügyfelekkel való interjúk készítése, közvetítés az önkormányzat, más intézmények és a hajléktalan emberek között;
- általános tanácsadás szociális ügyekben bárki részére.

A szociális munkások tevékenysége – számtalan más nyugat-európai intézményhez hasonlóan – a Kofoed Skole-ban is inkább koordináló, információnyújtó, hivatali ügyintézésekre koncentráló munkát jelent, mint a hazánkban elterjedt mentálhigiénés segítséget. *Ezzel együtt látható volt, hogy az „irodistaként” dolgozó, ügyfélfogadást tartó szociális munkás tevékenysége csak azzal együtt tud valóban hatékony lenni, hogy az ügyfelek által naponta látogatott műhelyek, képzések megtartó közeget nyújtanak, ahol az azonnali segítséget, támogatást igénylő ügyfelek támaszra lelnek, épp ezért a szociális munkás állandó kapcsolatot tart a többi egységekben dolgozókkal is.*

Az iskolában dolgozókkal szemben egyébként nincsen egységes szakmai képzettségi elvárás, a műhelyekben és képzésekben dolgozó munkatársaktól az intézmény szakmai értékrendjének

elfogadását, az emberekkel való hatékony együttműködés képességét várják el. Az intézmény alapfilozófiáját, a pedagógia fontosságát hangsúlyozta a szociális munkás akkor is, amikor az intézmény egyik, kifejezetten sokproblémás fiatalokra koncentráló lakásotthonában dolgozó munkatársakat „pedagógusként” emlegette, függetlenül a szóban forgó munkatársak végzettségétől.

KOFOED KAELDER (KOFOED BASEMENT, AZAZ KOFOED ALAGSOR)

A Kofoed Kaelder az iskola nappali intézménye utcán élők számára, ami nem az iskola területén, hanem a városközpont kellős közepén, turistáktól hemzseggő területen található, egy ház belső udvarából nyíló alagsori helyiségben. Mivel az intézmény felújítását és átalakítását éppen most fejezték be, egy nagyon jó állapotú és jól felszerelt intézményt látogathattam meg – ügyfelek nélkül, ugyanis a Kofoed Kaelder csak június elején fog újra kinyitni. Az elvégzett átalakítás nem csupán az infrastruktúrát érintette, új szakmai programot vezet be az intézmény az újranyitás után. Az átalakítás lényege, hogy – követve a dán hajléktan-stratégia egyik fókuszát – kifejezetten a fiatal hajléktalanokat fogják megcélozni a jövőben.

Az első képen a „melegedő” elegáns sétálóutcából nyíló bejárata, a második képen pedig nem IKEA katalógus, hanem a nappali intézmény nappalija.

Az intézmény ezelőtt mindenki számára elérhető, és az utcai munka bázisát jelentő drop-in center volt, csupán napi 1 órás nyitvatartással, ahova alapvető szükségletek miatt lehetett beugrani. Miután az utóbbi években megduplázódott a fiatal hajléktalanok száma, ezentúl kifejezetten 30 év alattiaknak fog szolgáltatásokat nyújtani az intézmény, a korábbtól eltérő működéssel (ezzel együtt, ha idősebb ember jön be, az alapszolgáltatásokat ő is meg fogja kapni). A nyitvatartást kiterjesztik a teljes délelőtre, 9 és 12 óra között lesz elérhető az intézmény, heti egy nap pedig délután is – tehát továbbra sem egy teljes napos bent-tartózkodást célzó intézményről van szó. A fő cél a segítő kapcsolat létesítése, bizalomépítés, majd továbbirányítás a Kofoed Skole fő intézményébe és szállására. A Kofoed Skole két szállást üzemeltet: egy 10 szobás krízisszállást, ahol nincs szociális munka, és 1800 koronába kerül egy hónap, valamint egy átmeneti szállást, ami drágább, viszont szociális munka is elérhető.

A vezető hangsúlyozta, hogy egyelőre terveik vannak, az első fél év után fogják értékelni, és ha szükséges, újragondolni a működést. *Az intézmény ottlétemkor zajló átalakítása nagyon jó példa az állami stratégia és az ellátói szint hatékony együttműködésére: egy rendszerszinten felmerülő problémára gyorsan, saját szakmai filozófiája alapján, alulról jövő kezdeményezésként reagálhat az intézmény, és külön öröm látni, hogy ennek nincsenek közigazgatási, jogszabályi akadályai: az ellátó intézmény rugalmasan, a szükségletekre reagálva, az önkormányzattal egyeztetve fejlesztheti szakmai programját.*

Néhány szó a fiatal hajléktalanokról: a fiatalok hajléktalanság oka általában rossz családi körülmények, munkanélküliség, mentális betegségek (41%), a cannabis-addikció (58%), valamint ezek kombinációja. A városban található híres hippy-negyedben, Christianiabban sok olyan veszélyeztetett fiatal van, akik általában hasisfogyasztók, és kötöttségek nélküli életet akarnak élni, nehéz és hosszú folyamat a velük való kapcsolatfelvétel és segítő munka. A kapcsolatfelvételt eleve nehezíti, hogy a fiatalokon kevésbé, vagy egyáltalán nem látszik a hajléktalanság. További sajátosság, hogy a fiatalok között a teljes hajléktalan populációhoz képest kétszeres arányban, 40%-ban találunk nőket. Az utcai megkereső munkával kapcsolatban a vezető, aki egyben az utcai munkás is, kiemelte, hogy ez egy speciális készségeket igénylő feladat, ahol legfontosabb a bizalomépítés képessége.

A Kofoed Skole által fenntartott egyik szállás fiataloknak, ahol mindenkinek saját lakrésze van. A házat az ott lakók magánéletének védelmében belülről nem nézhettem meg.

További koppenhágai intézménylátogatások

A DÁN UTCALAP: HUS FORBI

A dán „Fedél nélkül”, azaz a Hus Forbi címe szójáték, és többszintű jelentése van: egyrészt „elveszett ház” (house no more), másrészt „mosom kezeimet”, illetve a hajléktalansággal összefüggésben „nincs mit tenni velem”. A lap egy nagy összefogás eredményeként született meg 1996-ban: Koppenhága ekkor Európa Kulturális Fővárosa volt, ez alkalmából több, hajléktalanokkal foglalkozó szervezet közösen hozta létre, megjelenését általánosan nagy érdeklődés övezte. Látogatásomkor a lap szociális munkás végzettségű menedzserével, valamint főszerkesztőjével beszélgettem.

A lap kiadását egy 7 tagú elnökség (board) felügyeli – érdekes, hogy amikor a lapot kiadó szervezetről kérdeztem a vezetőt, nem igazán értette a kérdést, csak az elnökségről beszélt, mintha önmagában a lapkiadáshoz, az ezzel kapcsolatos pénzügyi feladatokhoz nem kellene olyan jellegű szervezeti háttér, mint nálunk. Sokáig állami támogatást kaptak, de most már 7 éve nem kapnak, és nincs is rá szükségük: mint kiderült, az elmúlt évek növekedésének köszönhetően jelenleg nem csak a lap kiadására és a rendszer működtetésére elég a forrás, hanem többlet-bevételeik is keletkeznek. Éppen most gondolkoznak azon, hogy a plusz bevételeket mire fordítsák: egyik lehetőség egy alapítvány létrehozása, ahova hajléktalan emberek pályázhatnak forrásra saját céljaik érdekében.

A lap éves költségvetése 8 millió korona (kb. 1 millió euró, 300 millió forint), ebből a lap előállítását, a munkatársakat, a központi iroda fenntartását finanszírozzák. Jelenleg 5 főállású munkatársuk van: vezető koordinátor, szerkesztő, adminisztrátor, technikai munkatárs, illetve egy volt árus, aki az újság elosztóhelyén működő „nappali centrumban” dolgozik, és kapcsolatot tart az árusokkal. Utóbbiban minden nap segítségükre vannak önkéntesek is: egyetemi hallgatók, munka nélkül levők, nyugdíjasok. Az újságot főként profi, szabadúszó újságírók írják, kb. 25 főből áll a csapat. A szerkesztőséget, valamint egy önkéntes fotós munkáját irányítja a főállású szerkesztő (aki egyébként nagyobb lapoktól, és az üzleti világból, nagy kanyarok után kötött ki a lapnál).

Az iroda mellett működő „day center” reggel 8—tól délután kb. 4-ig van nyitva. Kávézni, enni, számítógépet használni, de leginkább beszélgetni, kapcsolatot tartani ülhetnek be ide elsősorban az árusok, de végül is bárki – úgy tűnik ez a nyitottság, rugalmasság általában jellemző az országban a szolgáltatásokra. A center alapvetően egy nagy nappali tér, emellett egy kis irodában heti kétszer vöröskeresztes nővéri ügyelet, illetve heti egyszer a dán hajléktalan-érdekképviseleti szervezet, a SAND képviselője tart ügyeletet. Sokan kutyával érkeznek ide – a bőséges kávé és reggeli kínálat mellett több tál is ki van téve a földre vízzel és eledellel. A kutyákkal, mint az ember hűségese társával kapcsolatban beszélgettünk a hajléktalan emberek magányosságáról – mivel Dániában jól elérhetőek a szociális lakásbérletek, valamint a munkával vagy jogosultsággal megszerezhető jövedelem elegendő ezek fenntartására, folyamatosan felmerül a kérdés, hogy kik, és miért maradnak tartósan hajléktalanok. Egyik fontos ok, amit többen is kiemelték tanulmányutam során, az izoláció, magányosság, amivel sok lakásba költöző hajléktalan ember nem tud mit kezdeni, és előbb-utóbb visszamegy az utcára. A kutyákra, mint fontos megtartó kapcsolatokra visszatérve elmondták, hogy kiemelt figyelmet fordítanak rájuk, önkéntes állatorvosuk is van, és előfordult, hogy a centrum közepén hajtott végre műtétet valamelyik állaton.

A kutyával, mint társsal külön foglalkozott egy egyik lapszám.

A lap munkatársa szerint a hajléktalanság másik fő oka az utóbbi években a problémás családokból, vagy állami gondoskodásból kikerülő fiatalok droghasználóvá, majd hajléktalanná válása. Az állami ellátások rendszerében a munkanélküli fiatalok pénzügyi ellátása volt az, ami drasztikusan csökkent az utóbbi években, a munkatársak ezzel magyarázzák, hogy megduplázódott a fiatal hajléktalanok száma. A téma mostanság a figyelem középpontjába került, a Hus Forbi aktuális, májusi lapszámát éppen ennek a kérdésnek szenteli, és több fiatal hajléktalan embert mutat be az újságban.

Az áruházi válás feltételeiről: alapvető feltétel, hogy a jelentkezőnek komoly szociális problémával kell rendelkeznie a munkanélküliség mellett. Tehát önmagában azért, mert valakinek nincs munkája, nem lehet áruházi – a Hus Forbi egy szociális projekt, célja nem elsősorban a munka biztosítása, hanem az egyéb szociális, mentális problémákra adott válasz, ezért aki más problémában nem érintett, annak azt tanácsolják, hogy keressen munkát a nyílt munkaerőpiacon. Érdekes, hogy az áruháziak nem feltétlenül kell hajléktalannak lenniük – hogyha más probléma miatt van szükségük a munkára, felvesznek lakásban élő embereket is. Dániában még a válságot követő megszorítások ellenére is biztonságot ad a társadalombiztosítási és segélyezési rendszer azoknak, akik korábban jogosultságot szereztek, így a valamilyen problémák miatt eleve a társadalom peremén élők azok, akiknek az újság lehetőséget tud adni.

A lap tematikáját tekintve fontosnak tartják, hogy cikkeikben kizárólag szociális kérdéseket járjanak körül – *az újság így nem csak az eladó-vásárló viszonylatban, hanem tartalmában is kapocs a leszakadó rétegek és a társadalom között.* A szerkesztővel beszéltünk róla, hogy valamelyik lapszámot külföldi kérdéseknek szeretnék szentelni, ebben majd írni szeretnének a magyar helyzetről is.

A lap ára fix, 20 korona, ami dán viszonylatban nagyon kevés, kevesebb mint egy metrójegy, sok helyen még kávé sem kapni ennyiért. Az ár kalkulálásában szempont volt, hogy a 20 koronás a legnagyobb fémpénz, amit feltételezhetően könnyebben adnak ki az emberek, mint egy bankjegyet, de mivel sok éve nem emeltek árat, említették, hogy aktuális lenne. A lapért az áruházi előre fizet 12 koronát, így 8 korona haszna van rajta. A lapon kívül minden évben célzottan az év utolsó hónapjaiban falinaptárt is terjesztenek, amiben áruházi szerepelnek bizonyos tematika szerint – a 2012-es évben például 12 ember került bemutatásra, akik elmondják álmaikat arról, hogy milyen munkát végeznének legszívesebben, a naptár másik oldalán pedig egy fotó erejéig megvalósítják az áruházi álmait: így van fotó például egy-egy áruházi hajóskapitány, lelkipásztor, szociális munkás, illetve úrhajós szerepben is. Az idei évben lakáskörülményeket mutatnak be a naptárban, ez az előző évhez képest sokkal szomorúbb képet mutat.

Az áruházi jó minőségű, meleg és vízálló téli, valamint nyári ruházatot is kaphatnak, Hus Forbi felirattal, ami elég drága, de alapvetőnek tartják a programban. A lap népszerűségét kihasználva sokszor sikerül a ruházatot legalább részben adományból biztosítani.

A lapot emelkedő, jelenleg 80 ezer példányban nyomják, ami nem feltétlenül szokott elfogyni – az ország kb. 20 településén lehet hozzájutni, de nehéz előre felmérni az aktuális igényeket, ezért sokszor maradnak lapok, amiket a központ visszavesz. Vannak előfizetőik is, akiknek postán küldik ki a lapot. Koppenhágán kívül más hajléktalansokkal foglalkozó szervezetek foglalkoznak az áruházi koordinálásával, a lap elosztásával.

A lap igen népszerűvé vált az országban: ha a teljes lakosságot 5 millió fővel számoljuk, a lakosság 1-1,5 %-a vásárolja meg a lapot havonta, felmérések szerint pedig kb. kétszer ennyien olvassák (bár a munkatársak szerint kevesebben, mert a felmérések torzíthatnak: az emberek hajlamosak azt mondani, hogy olvassák a hajléktalan-újságot). *Mindenesetre a lap az egyik legnépszerűbb havi magazin jelenleg országosan,* és mind az utóbbi években emelkedő példányszám, mint az alacsony ára ellenére jelentős bevétel meggyőző bizonyíték arra, hogy a kezdeményezés kiterjedt és stabil befogadó közegre talált az országban.

A fiatalok hajléktalanságával is foglalkozott a lap. Jobbra adománygyűjtő akció plakátja: minden üveg ásványvízből 1 korona a Hus Forbi javára fordítódik.

A szervezet működtetését tekintve a Hus Forbinál hasonló benyomásaim voltak, mint a Kofoed Skole-ban. *A sikeres működés egy hosszú évek alatt létrejött, konkrét értékeken nyugvó modellre épül, melynek motorja a célcsoport tagjaiból létrejött közösség: a működés alapjait jelentő értékeket maguk a rendszerben dolgozó árusok képviselik, így egyenrangú partnerként járulnak hozzá a sikeres működtetéshez.* Úgy gondolom, ennek köszönhető az is, hogy a projekt nagyságához képest minimális fizetett humánerőforrással működtetik a lapot, ami évek óta költséghatékonyan fenntartható.

Nyilván felmerül a kérdés, hogy jó-e, ha hajléktalan, vagy bármilyen más súlyos problémával élő emberekből szervezünk közösséget, nem kéne-e inkább a többségi társadalommal való kapcsolat felé mozdítani az embereket. A Hus Forbinál is beszéltünk erről, az ő meglátásuk szerint még azoknak sem alakulnak ki „külső” kapcsolataik, akik bent a lapterjesztői közösségbe jól beilleszkednek. Sok olyan árusuk van, akik hosszú évek óta ezt a munkát végzik, egyazon helyen laknak, és feltehető a kérdés, hogy esetükben a program előremozdító, vagy egy helyben toporgás. *A projektmunkatársak véleménye szerint a halmozott problémák, súlyos addikciók, mentális betegségek ismeretében kijelenthetjük, hogy a látszólagos változatlanság igenis nagy erőfeszítéseket igényel az abban élőktől, akik a projekt nélkül lehetséges, hogy sokkal rosszabb életet élnének.*

SAND – HAJLÉKTALAN EMBEREK ÉRDEKVÉDELMI SZERVEZETE

A SAND 2001-ben jött létre néhány évvel azt követően, hogy a szociális törvény kötelezővé tette a szállókon a lakók tanácsának működtetését (user council), valamint országos érdekvédelmi szervezet létrehozásáról rendelkezett. *Az érintettek bevonása a róluk szóló döntésekbe alulról és felülről egyszerre eredő igény volt, viszont a részvétel törvénybe iktatása, majd a tanácsok hatékonyságának növelése a SAND létrehozásán keresztül szakmai, szabályozási és finanszírozási szinten egyaránt komoly állami elkötelezettség eredménye.* A SAND a kezdetektől a szociális minisztériumtól kapja stabil finanszírozását. Az, hogy országos és ilyen stabilan működő érdekvédelmi szervezete van a hajléktalan embereknek, Európában egyedülálló – ennek hátránya, hogy nemzetközi együttműködésekben eddig csak korlátozottan tudtak részt venni, mert egészen más típusú rendszerben dolgoznak, és más jellegű problémáik vannak, mint a többi érdekvédelmi szervezetnek.

A SAND egy háromszintű képviseleti rendszer csúcsán működik. Az első szint a lakók tanácsa: a szociális törvény 110. paragrafusa szerint az országban 66 (Koppenhágában 27) olyan szállás működik, ahol kötelező létrehozni ezeket a szálláson élők közül választott tisztségviselőkkel. A tanácsok feladata az érintettek képviselete a helyi intézményi működést érintő kérdésekben, valamint az önkormányzatokkal való kapcsolattartás. Az egyes tanácsok delegáltjaiból országosan 10 regionális bizottságot hoztak létre (ez a második szint), akik a SAND vezető elnökségébe 9 tagot delegálnak. Az évenkénti választáson a 9 tag mellett 5 póttagot is szoktak választani a nagymértékű fluktuáció miatt.

A SAND alapelve, hogy a szervezet szakmai működése irányainak kijelölését, a fontos döntések meghozatalát érintetteknek kell végezni. Az elnökség az operatív feladatok végrehajtására titkárságot alkalmaz, melynek tagjai nem érintettek, hanem rendes munkavállalói a szervezetnek. Bár hivatalosan e titkárság tevékenysége csak a feladatok végrehajtása, a titkárság vezetője arról számolt be, hogy sok esetben ők a szervezet motorja, és alapos előkészítő munkát kell végezniük annak érdekében, hogy az elnökség meg tudjon hozni döntéseket. Nyilván ez annak is köszönhető, hogy a választott képviselők önkéntesként dolgoznak a szervezetben (a SAND csak a munkájukhoz szükséges eszközöket, működési kiadásokat, utazási költségeket fedezi), míg a titkárság fizetett alkalmazottakból áll.

A titkárság jelenleg 6 tagú, vezetőjén kívül dolgozik itt jogász, kommunikációs munkatárs, adminisztrátor. Látogatásomkor a szervezetről a titkárság vezetőjével volt alkalmam beszélni, aki a szervezetről szóló részletes ismertetés mellett személyes véleményét is megosztotta velem több kérdésben.

A szervezet főbb tevékenységei:

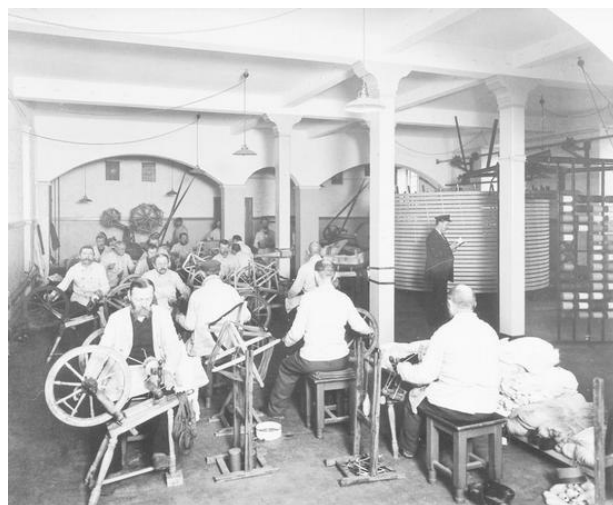
- Az érdekképviselet népszerűsítése, saját szervezet fejlesztése: rendszeres látogatás a szállásokon, a szervezetről szóló információk terjesztése, tagtoborzás. Évente egy alkalommal projekt-nap szervezése az egész országból, minden szállóról érkező aktivisták részére.
- A SAND-ról szóló, illetve a hajléktalansággal kapcsolatos aktuális információk megosztása érdekében havonta több mint 2000 példányban megjelenő információs kiadvány készítése, melyet minden szállóra, az ott élők számával megegyező példányszámban eljuttatnak.
- A helyi tanácsok, érdekképviseleti munka támogatása, szakmai képviselet és részvétel a helyi hajléktalanügyi stratégiák megalkotásában: a titkárság képviselője és egy hajléktalan ember tartanak rendszeresen tájékoztatókat az ellátással kapcsolatos törvényi háttérrel, ellátotti jogokról, adósságkezelésről stb., valamint szükség esetén közvetítői tevékenységet folytatnak a tanácsok és a helyi önkormányzatok között.
- Képzések: jogi információnyújtás az érintettek részére saját jogaik és egyéb ügyeikben, szociális segítő képzés.
- Általános ismeretterjesztő kampányok a társadalmi befogadás elősegítésére.
- Együttműködés más szervezetekkel: a hajléktalanellátókon kívül például a „Board of Marginalized People” nevű bizottságokkal, melyek a SAND elnökségéhez hasonló tanácsok, amelyek állami szinten, illetve egyes nagyobb önkormányzatoknál működnek az országban.
- FEANTSA-tagság: a SAND az érdekképviseleti szervezetek közül egyedülálló módon teljes jogú Feantsa tagsággal rendelkezik.

A SAND mókás logója a szervezet kisbuszán.

A szervezet működésével kapcsolatban a titkárságvezető – aki egyébként szociális felsőfokú végzettségű, és a szervezet megalakulásától kezdve itt dolgozik – az érintettek kapacitálásának nehézségét emelte ki, mint a legfőbb problémát: sokan nem akarnak aktívan foglalkozni az őket érintő döntésekkel, nem hisznek benne, hogy lehet beleszólásuk az ügyekbe. A szállásokon működő tanácsok eleve csak többé-kevésbé működnek, sok helyen csak formálisak, illetve elvesznek a szállások működésével kapcsolatos technikai kérdésekben. Ezt a problémát érintetti oldalról úgy fogalmazta meg az egyik SAND aktivista, hogy minden Dániában élő hajléktalan ember tagja a SAND-nek, csak nem tud róla. A SAND minden évben meghatároz valamilyen stratégiai célt a maga számára, idén ez – az előbbiek okán – a láthatóság növelése a hajléktalan emberek felé.

A SAND látogatása kapcsán szeretnék egy kis kitérőt tenni, és röviden írni Koppenhága talán – szociális szemmel mindenképpen – legérdekesebb városrészéről, Sundholm-ról. A területet 1908-ban alakította ki a városvezetés Koppenhága külterületén csavargók, koldusok, alkoholbetegek, mentális betegek számára, azzal a szándékkal, hogy tökéletesen bezárva ezeket az embereket „oldják meg” ezen emberek problémáját. Gyakorlatilag gettóba száműzték az érintetteket: fallal és őrzött kapuval, sőt vizesárokkal vették körül az önellátó városként működő területet, ahol a lakóházakon kívül iskola, templom, sőt kórház is működött, a bent lakóknak kötelező volt dolgozni, elhagyniuk viszont nem volt szabad a területet. A cél tehát kifejezetten az elszigetelés volt: korabeli fotókat nézve érdekes, hogy azok a város akármelyik részén készülhettek volna.

Élet Sundholmiban egykor...

A terület a 20. század során lassan veszítette el zártságát, a vizesárok a hatvanas évekig, a kerítés egészen a nyolcvanas évek végéig léteztek. Az akkor még a városhatáron lévő terület lassan Koppenhága részévé vált, szociális lakásokat alakítottak ki itt, iskola nyílt, tömegközlekedés és kerékpárút vonal épült, miközben eredeti funkcióját megtartva itt találhatjuk az ország legnagyobb hajléktalanszállását több mint 200 ágygal (egyágyas szobákban). 2004-től nagyszabású projekt indult a mai napig rosszul csengő nevű városrész népszerűsítésére, a felújított, és egyedi, modern külsőt kapott épületrészekben pl. jól felszerelt óvoda működik, valamint különböző innovatív városi projektek futnak Sundholmban: termelő kiskertek külső lakosok és hajléktalan emberek részére, méhészet hajléktalan emberek és helyi iskolások közreműködésével.

... és ma: formatervezett óvoda és közösségi kertek.

Sundholm – várostörténeti és városszociológiai jelentőségén túl – számomra azért érdekes, mert egy fontos állomását mutatja be az ország szociálpolitikai fejlődésének, egyúttal jól szemlélteti a szociális ügyek megközelítésének változásait: *a Sundholmot életrehívó büntető és szegregáló állami szemlélet alig száz év alatt vált egy mindenkire kiterjedő, állampolgári jogon járó, a megfelelő életszínvonal elérését célzó, és az integrációt előtérbe helyező értékrendszerré.*

PROJEKT UDENFOR (PROJEKT OUTSIDE)

A Projekt Udenfor nevű civil szervezetet a koppenhágai utcán élőkkel kapcsolatos munkájuk miatt kerestem fel, és töltöttem a szervezetnél egy napot (kora délutántól estig). Az általános bemutatás után sétára indultunk a hajléktalan emberek alvóhelyeinek megtekintésére, majd 4-től 9-ig a minden hétköznapon, és minden második szombaton nyújtott ételosztásra kísértem az aznapra beosztott két önkéntesüket.

A szervezetet 98-ban alapította Preben Brandt pszichiáter, aki felfigyelt a pszichiátriai problémákkal élők izoláltságára, és figyelme az utcán élők felé fordult. Ő fektette le a Projekt Udenfor alapértékeit: *a szervezet célja kifejezetten azokkal foglalkozni, akiket az állami segítségnyújtás nem ér el, vagy akiknél nem sikeres, és akik így a legkirekesztettebbek a társadalomban.* A szervezet neve is a kívülállásra utal, a benne dolgozók magát a szervezetet is a szokásos szociális szolgáltatásoktól különállónak tartják. Érdekes, hogy ezzel együtt a finanszírozás egy részét állami forrásból kapják, más részét magán és céges adományokból biztosítják (ottjártamkor éppen egy étterem ajánlotta fel kétheti bevételének a 25%-át, amiből éppen tetemes összeg folyt be), ezen felül bevételük keletkezik szakmai oktatásból, előadásokból is.

A Projekt Udenfor tevékenységei:

- Utcai munka: állandó tevékenység, mely két részből áll: utcai megkereső (outreach) és gondozó (outgoing) munka. Előbbi a kapcsolatfelvételt és a bizalom kialakítását, utóbbi a kialakult kapcsolatra épülő intenzív segítő munkát jelenti.
- Mobile Cafe: szintén állandó tevékenység, ételosztás minden hétköznapon és kéthetente szombaton, önkéntesek lebonyolításában.
- Az állandó segítő tevékenység mellett mindig futnak 18-24 hónapos projektek: jelenleg „IT projekt” néven hajléktalan emberek informatikai oktatása és elektronikus hozzáférés támogatása. A projektben a segítők iPodot visznek ki utcára, amivel helyben tanítják a számítógépgép és internet használatát, közösségi hálókhoz segítik az ügyfeleket a családi kapcsolatfelvétel érdekében, illetve a Dániában alapvetőnek számító regisztrációt végzik el az állami szolgáltatások eléréséhez.
- A segítő munkához folyamatosan kapcsolódik kutatás, tudás-gyűjtés és megosztás: munkájukat folyamatosan monitorozzák, információkat és tapasztalataikat megosztják a szociális szféra és állami szervek képviselőivel.
- Társadalmi célú kampányok a hajléktalan emberek befogadása érdekében.

Utcai munka: outreach és outgoing work

Jelenleg 3 főállású szociális munkás dolgozik a szervezetnél. A főállású utcai munkás heti 25 órát tölt az utcán.

Koppenhága utcáin magyar viszonylatban kevesen, pár százan élnek. Miután a dán pénzbeli és lakhatási ellátás is nagyon magas színvonalú, az életvitelszerű utcán élésnek többnyire két meghatározó oka van: vagy súlyos mentális betegség, ami képtelenné teszi az embereket a szolgáltatások igénybevételére, vagy a külföldi állampolgárságból eredő jogosultság-hiány, mivel a szállások igénybevételéhez dán személyi igazolvány szükséges. Az utcán élő külföldiek többsége kelet-európai, elsősorban román vagy lengyel állampolgár, akik dánul egyáltalán nem beszélnek, sokszor angolul is csak néhány szót, így nagyon izoláltan élnek.

Az outreach work legelőször is hajléktalan emberek felkutatását jelenti: Koppenhágában viszonylag kevés emberen látszik, hogy éjszakáit utcán tölti, ezért az általam megkérdezett utcai munkás részletesen, szinte művészetként beszélt arról, hogy hogyan lehet észrevenni a legtöbbször jólöltözött hajléktalan embereket, melyek a fő ismertetőjegyek (rossz állapotú cipő, piszkos kéz, járás). Beszámolója alapján úgy tűnik, *a kapcsolatfelvételt és bizalomépítést tartja a tevékenység legnehezebb részének: tekintettel arra, hogy az utcán élők többsége mentális beteg, aki kerüli a kapcsolatokat, külön módszertana van a bizalomépítésnek.* Fokozatosan, óvatosan, teljesen az ügyfél igényeihez és tempójához igazítva alakítják ki a segítő kapcsolatot. Az utcai munkás elmesélt egy történetet, amikor egy napjait legtöbbször egy padon töltő, és a segítséget teljesen elutasító embernél több hónapra telt mire sikerült kapcsolatot építeni: sokáig csak letettek neki egy pohár kávé, amit egy idő után elfogadott, majd hónapok után nyílt meg a szociális munkásoknak.

Az utcai gondozást outgoing work-nek hívja a szervezet, mely általában előre megbeszélt találkozókat jelent a szociális munkás és ügyfél között. Ezt teljesen rugalmasan kezelik: ott találkoznak, ahol az ügyfél akar, akár beülnek egy kávézóba – ebben a szociális munkásnak szabad keze van, ahogy az ügyfelekre szánt forrás kezelésében is. Szokott találkozóhely egyébként a városi könyvtár, melynek használata ingyenes, ide sok hajléktalan ember jár be olvasni és internetezni.

A rugalmassághoz, az ügyfelek igényeihez való igazodáshoz, és a jelenleg futó IT-projekthez kapcsolódik az a történet, melyet az utcai munkás nagy örömmel mesélt el: az egyik ügyfélnek új cipő kellett, amit nem adományból szoktak biztosítani, hanem – az önbecsülés növelése érdekében is –

boltban, együtt szoktak megvenni, ami nagyon jó alkalom a segítő kapcsolat mélyítésére is. Egy ügyfél emberektől való félelmei miatt semmiképpen nem akart bemenni az üzletbe, ezért számára az interneten, közösen kerestek cipőt egy online boltban – a munkatárs kiemelte annak fontosságát, hogy így teljesen az ügyfél igényei érvényesülhettek.

Közös sétát tettünk néhány olyan részen, ahol hajléktalan emberek szoktak aludni. Ezek többségében a nálunk is szokásos védett helyek, például kapualjak, vagy kerti padok voltak, azonban a munkatársak szerint az egyik legsokkolóbb helyet is megtekinthettem: egy aluljáró oldala végig fagerendákkal leválasztva, nem több mint fél méteres szélességben, kb. húsz méter hosszan végig tele fekhelyekkel, mindez úgy, hogy az aluljáróban sétálók számára fel sem tűnik, hogy a „falban” emberek alszanak.

*Balra: a Projekt Udenfor profi, megindító fotósorozatot készített hajléktalan emberek alvóhelyeiről.
Jobbra: a legsokkolóbb alvóhely, az aluljáró bedeszkázott fala.*

Mobile Cafe:

Az utcai ételosztás a Projekt Udenfor alapfilozófiájához igazodva azoknak szól, akik máshol nem kapnak ételt. Bár csak egy napos tapasztalatom van a szolgáltatással, számomra megint a magyar szemmel magas szintű ellátási színvonalat bizonyítja az, hogy az általam vártnál jóval kevesebben, a 6 állomáson összesen kb. 40-50 fő vette igénybe. Ez annak köszönhető, hogy sok templomnak van ingyenes ételosztó szolgáltatása, illetve a szállókon is lehet étkezéshez jutni.

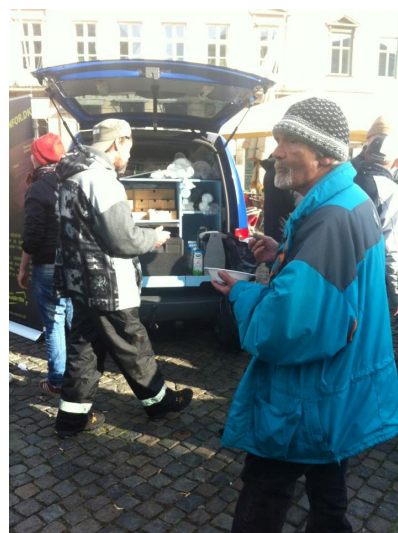
A Mobile Cafe meleg ételt visz minden nap az utcára, melyet aznapi friss alapanyagokból főznek minden nap. A szolgáltatás séfje és egyben koordinátora egy kolléga, a napi főzésen kívül neki kell megszervezni a 40 önkéntesből álló csapat napi beosztását is. A többféle fogást (ottjártamkor paradicsomos krumplit, babmártás és húsgombócot) tartalmazó házi készítésű étel szintén a szervezet alapvetései közé tartozik: a hajléktalan embereknek ugyanaz a minőség jár, mint bárki másnak. Az étel mellett kenyeret, valamint kávé tejrel, és kakaót is kaphat minden ügyfél. Az étel és ital mellett alapvető ruházati cikkeket, és hálózsákokot, fekvőaljat is ad a szolgálat, ha szükséges.

A főzés már kora délután megkezdődik egy jól felszerelt konyhában, majd 4-től általában 8-ig ételosztó autóval járja végig az útvonalat a két önkéntes. Az útvonal és az állomások változóak: jelenleg éppen egy új állomást próbálnak bejáratni ahol 10 percet töltöttünk, de aznap nem jött senki – ettől függetlenül minden nap kimegy az autó, mert várhatóan előbb-utóbb híret viszik a szolgáltatásnak. A szervezet más szolgáltatásaihoz hasonlóan az ételosztást is próbálják az ügyfelek

igényeihez igazítani: elviszik oda, ahol szükség lehet rá. Az úton folyamatosan figyeltük, hogy hol lehet hajléktalan ember, ha találkoztunk valakivel, megkérdeztük, hogy nem éhes-e.

A körbejárt 6 állomáson elsősorban román állampolgároknak osztottunk ételt, főleg ők voltak azok, akik előre várták az autót. Az igénybevevők nagyobb részét ismerte az egyik, 4 éve önkénteskedő kolléga, az ételosztás jó alkalom volt mindenkivel váltani néhány mondatot, vagy akár hosszabban is leülni beszélgetni. Jó volt látni, hogy *mivel nincsen tömeges igény a szolgáltatásra, van lehetőség és kapacitás személyesen is foglalkozni az emberekkel.* Érdekesség, hogy van olyan lakásban élő ügyfél, akiket korábbi hajléktalanságuk idejéről ismer a szervezet: egy 25 évig egy híd alatt élő férfit szociális bérlakásában látogattunk meg, mint a Projekt Udenfor régi, sőt „örökös” ügyfelét. Bár a férfi nyugdíjat kap, a segítőkkel való kapcsolattartás érdekében neki is minden nap visznek ételt.

A körút végén az autó visszamegy az irodába, az önkéntesek elmosás az edényeket, majd röviden összefoglalják a tapasztalatokat (hol hányan voltak, megtudták-e valamilyen speciális dolgot az ismert ügyfelekről) és elküldik e-mailben mindenkinek, aki részt vesz a programban: tehát *minden önkéntes naponta friss információt kap a programról, ami vélhetően növeli az ügygel és a szervezettel kapcsolatos elkötelezettségüket.*

Meleg étel osztása minden nap: nincsenek sorok, mindenkire jut idő.

Zárásként: egy mindennapos koppenhágai életkép.